

Strategiat, teknologiat ja asiakaslähtöisyys tutkimuksen tietotukea parantamaan

Marja-Liisa Seppälä

*Tietoympäristössä meneillään olevat monitahoiset muutokset yhdessä talous-
taantuman aiheuttaman resurssien vähenemisen kanssa haastavat kirjastot
katsomaan toimintaansa uusista näkökulmista. Britannian kausijulkaisutyöryh-
män vuosittaisessa UKSG-konferenssissa Torquayssa (2009), jäljitettiin vas-
tauksia näihin haasteisiin erityisesti strategioista, teknologioista ja asiakkaiden
tarpeisiin vastaamisesta uusin tavoin. Eräs punainen lanka toistui luentojen
viesteissä - kirjastoilta kaivataan profiilin nostoa.*

Tutkimuksen tason parantamiseen etsitään välineitä

Tutkimuksen taso on tullut merkittävämmäksi kilpailutekijäksi. Jay Katzenin (Elsevier) mukaan tieteellisen tutkimuksen kilpailukyky on kriittinen menestystekijä yliopiston vaikuttavuudelle.

Katzen otaksuu, että pitkän tähtäimen tutkimusstrategioilla ja teknologian tehokkaalla hyödyntämisellä yliopistot voivat parantaa asemaansa tiedemaailmassa. Strategioiden piiriin kuuluvat myös tutkimustoiminnan suorituskyvyn (performance) mittaamisen välineet ja keskeisten globaalien ja kansallisten tutkimusalojen määrittely. Tutkimusprosessien tehostamiseen olisi kiinnitettävä huomiota, sillä tutkijat käyttävät nykyään enemmän aikaa tiedon hakemiseen kuin sen analysoimiseen.

Uudistuksia on lähdetty hakemaan myös kirjaston ja tutkimusyhteisön tiiviimmästä yhteistyöstä. Trinity Collegen kirjasto Dublinissa tekee läheistä yhteistyötä tutkijoiden kanssa yliopiston julkaisuarkiston sisällöllisessä kehittämisessä. Yhteistyö nojaa tutkimusnäkökulmaan, ei kirjastolähtöiseen ajatteluun. Kirjasto auttaa tutkijoita heidän omien tutkimustuotosten ja niihin liit-

tyvien metadatojen tallentamisessa julkaisuarkistoon. Kirjasto pyrkii näin integroimaan asiantuntemuksensa osaksi tutkimusprosessia.

Jessica Eustacen ja Garret McMahonin mukaan kirjastonhoitajien asiantuntijuutta tarvittaisiin etenkin bibliografisten tietojen tarkastamisessa, tunnistepohjaisten linkitysten muodostamisessa ja tutkijan profiloidun palvelun luomisessa ja päivittämisessä. Palvelu lisää tutkijayhteisön kirjastomyönteisyyttä ja vahvistaa kirjaston tietoasiantuntijuuden tuomaa lisäarvoa tutkimusprosessissa.

Digitaalisten aineistojen vaikutus tutkimukseen on myös kiinnostava kysymys. Ian Rowlands (CIBER, University College London) on tutkinut tiedonhakukäyttäytymisen muutosta tietoa-ineistojen siirtyessä paperilta digitaaliseen muotoon. Hänen tutkimuksensa tavoitteena oli selvittää, nostaako panostus elektronisiin lehtiin tutkimuksen tuottavuutta.

Rowlandsin mukaan elektroniset aineistot ovat lisänneet tiedon käyttöä, etenkin viikonloppuisin ja iltaisin. Mitä enemmän e-lehtien lisensiointiin käytetään rahaa, sitä enemmän e-lehtiä käytetään. Vaikka e-lehtien lisääntynyt käyttö näyt-

täisi korreloivan lisääntyneiden tutkimustulosten kanssa, ei tutkimuksen tässä vaiheessa voitu olla varmoja, onko tehokkaalla tiedon haulla/käytöllä ja menestyksekkäällä tutkimustiedon tuotannolla riippuvuussuhdetta toisiinsa.

Hybridiympäristöt ja käsittekartat apuvälineinä

Uudet teknologiat ovat osaltaan nopeuttaneet tutkimuksen tekoa ja tuoneet mukanaan ns. ”vilejä” oppimisympäristöjä. Timothy O’Shea (University of Edinburgh) esitteli tietotekniikan funktiolähtöistä jalkauttamista, jolla hän tarkoittaa virtuaalimaailman ja todellisuuden yhdistämiseen hybridiympäristöiksi, jotka tukevat sosiaalista oppimista ja avointa tutkimusta. Tällaisia ympäristöjä edustavat esim. facebook-opiskelijaverkostot, wiki-keskustelut, secondlife-esseet ja tutkijoiden verkkoportaalit sekä ”sijaisoppimisen” verkon kautta (vicarious learning).

O’Shean mukaan avoimien tutkimusympäristöjen myötä opiskelijat pääsevät osaksi tutkijaverkostoa aiempaa nopeammin. Opiskelusta tulee yhä enemmän tutkimusjohtoista, sillä digitaalisessa muodossa oleva tutkimus on helpommin saatavilla. Kirjojen ja lehtien otaksutaan julkaisumuotoina katoavan vähitellen uusien julkaisumuotojen tieltä.

Avoimen verkkojulkaisemisen aikakautena ongelmana ei niinkään ole tiedon puute vaan tiedon organisoinnin ongelmat. Jan Velterop (Knewco, Inc.) käsitteli esityksessään ”Beyond open access” oleellisen tiedon löytämisen haastetta informaatiotulvasta.

Velterop etsi vastausta tiedon organisointiin helposti käsiteltävistä käsitteellisistä rakenteista. Hänen mukaansa käsitteiden välisiä suhteita voidaan hahmottaa paremmin visualisoimalla tietoa, jolloin voidaan myös liikkua helposti yksityiskohdista kokonaiskuvaan ja takaisin. Käsittekartassa tietokannoista filteroidut sanat ryhmitellään käsitteiden alle ja käsitteet ”emokäsitteiden” alle. Käsitteiden verkosto (concept web alliance) voisi tulla tiedonhallinnan apuvälineeksi.

Kirjastojärjestelmille kyytiä

– Nykyiset tietojärjestelmät ovat ongelmallisia kirjastoille, totesivat Graham Stone (University of Huddersfield) ja Helle Lauridsen (Serials Solutions) luennoissaan ”The 21st century library - a whole new ball game?”. - Eri järjestelmät eivät välttämättä ole teknisesti yhteensopivia, mutta järjestelmät ovat kuitenkin usein jollain tavalla riippuvia toisistaan, jolloin niistä on vaikea päästä eroon yksitellen. Kirjastojen henkilökunta pitää tietojärjestelmiä aikaa vievinä, ja myös asiakkaat kokevat työlääksi eri järjestelmien opettelun.

Kirjastojen tarjoamat käyttöliittymät tiedonhakuun näyttävät myös monelta osin ongelmallisilta. Tiedonhakijat löytävät yhä enemmän aineistoja hakukoneiden avulla.

Artikkelit ovat tulleet käyttäjille lehtiä tärkeämmäksi tiedonhaun kohteeksi ja kirjastojärjestelmät eivät palvele tiedonhakijaa näiltä osin. Tiedonhakijat eivät koe toimiviksi myöskään kirjastojärjestelmien hakutapoja ja luokituksia tai kirjastojen tekemiä aineistolistauksia. Ne eivät enää vastaa tiedonhakijoiden vaatimustasoa.

Millaisia uudistuksia sitten tarvittaisiin? Stonen ja Lauridsenin mukaan FRBR-malli voisi jatkossa parantaa kirjaston tietoaineistotarjooman hahmottamista. Kirjaston olisi tärkeää myös markkinoida tietoaineistoja suoraan yliopiston luennoijille, sillä luennoijien tietoaineistusuositukset vaikuttavat opiskelijoihin enemmän kuin kirjaston suositukset.

Profiilin nostoon on tarvetta

Stonen ja Lauridsenin mielestä kirjaston merkityksen lisäämiseksi on tärkeä tutkia ja analysoida tarkkaan mitä ja miten aineistoja käytetään. Täsmähankintojen ja tiedontarpeet huomioivan aineistojen tarjonnan avulla käyttäjien tyytyväisyyttä ja kirjaston merkitystä saadaan nostettua.

Kirjastojen olisi rakennettava selkeä tarjonta, josta on helppo edetä myös muiden organisaatioiden tarjoamiin aineistoihin. Kirjaston on myös mentävä mukaan sosiaaliseen mediaan, esimerkiksi markkinoitava kirjaston tietoaineistoja ver-

kon keskustelualueilla. Digitaalisiin aineistoihin olisi uskallettava panostaa myös henkilöstöresursseilla. Stone ja Lauridsen korostivat, että kirjastojen on nostettava profiiliaan, jotta tiedonhankija arvostaisivat kirjastoa jatkossakin.

Monitahoinen muutos edellyttää uusia näkökulmia

Tieteellisen viestinnän tavat ja välineet uudistuivat nopeasti ja muutoksesta on tullut jatkuvasi prosessi. Monimutkaisemmaksi asian tekee se, että kirjastomaailmankin perustekijät, organisaatio, työnkuva ja julkaisu, ovat muutoksessa. Tutkijoiden, kirjastonhoitajien ja kustantajien roolit muuttuvat. Nykyiset julkaisutyypit pohjautuvat tiettyihin organisatorisiin rakenteisiin, jotka ovat murtumassa. Julkaisut muuntuvat yhä moniulotteisemmiksi.

Näin monitahoisin muutoksen keskellä, kirjastojen olisikin ehkä helpompi aloittaa alusta kuin

yrittää parantaa vanhaa. ”Where do we go from here” -kysymyksen sijaan onkin Joseph Janesin (University of Washington Information School) mukaan esitettävä kysymys ”How we get there”.

UKSG-konferenssin luennot kertoivat kirjastoalan kriisistä, joka voi horjuttaa kirjastojen keskeistä asemaa tiedon organisoijina. Kriisi voi toisaalta myös johtaa kirjastojen uusiutumiseen ja asiakaslähtöiseen avautumiseen. Kirjaston olemassaolon oikeutus ei perustuisi enää vain tilan ja kokoelman tarjoamiseen, vaan keskeisille asiakasryhmille räätälöityihin palveluihin ja vaikuttavuuteen asiakkaiden tietointensiivisissä ydinprosesseissa.

Tietoa kirjoittajasta:

*Marja-Liisa Seppälä, kirjastonhoitaja
Kansalliskirjasto
email. marja-liisa.seppala@helsinki.fi*